

נסח דת

מאוצרות
רבנו הרמב"ן

פרשת וירא תשפ"ב (שנה ה' גליון 114)

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבֹדְךָ. [יח ג]

מצינו אותו בספרים קמוץ, והנה קראם בשם רבם באל"ף דל"ת, **כי הכיר בהם שהם מלאכי עליון**, כאשר יקראו אלקים ואלים, **ולכן השתחוה להם ארצה**. אל נא תעבור - עם כל אחד ידבר, כדרך כל התורה וכו'. **והנכון בעיני שקרא את כולם אדונים**, ופנה אל כל אחד ואחד. ואמר לראשון: אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור, וכן אמר לשני, וכן לשלישי, **לכל אחד בפני עצמו יתחנן**: אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך, ויקח נא מעט מים ורחצו כלכם רגליכם, **וזה דרך מוסר וכבוד מרוב חפצו להתנדב עמהם**. והנה הכיר בהם שהם עובדי דרך, ואין חפצם ללון שם, ולכן לא בקש מהם רק שיוקח מעט מים לרחוץ רגליהם מעט מפני החום, לתת מים קרים על נפש עיפה (משלי כה כה), וישענו תחת העץ לרוח היום, לא יבאו באהל ובמשכן.

פירש הרמב"ן: **"כי הכיר בהם שהם מלאכי עליון"**, וכתב על כך **רבי שמחה זיסקינד ברוידא זצ"ל בספרו "שם דרך"** יש לעיין לפי דבריו, מאחר שידע כי הם מלאכי עליון שאינם זקוקים לא למים ולמזון לא לרחיצה ומנוחה, **מה פשר החרדה והריצה לקראתם** והבקשה שביקש מהם לסור לנוח בצל קורתו ולאכול, וכל הטרחה שטרח להכין להם סעודה גדולה. **ובפרט לדברי חז"ל [בראשית רבה מח יב] שהיו שלושה סאין קמח לכל אחד מהם, וכמו שהקשה הרמב"ן למה הרבה בלחם כל כך לשלושה אנשים ותירץ אולי ידע הסתלקות המאכל ראשון ראשון, והוא כמרבח עולות למזבח**. ואם כן תרבה התמיהה מה היתה כל הריצה והטרחה בכך **אם ידע שאורחיו הם מלאכים, וכי מחויב הוא לנהוג כך במלאכים?**

ונראה לבאר כי כל הטרחה **שהשתדל עבורם היתה משום כבוד האדם**. וכמו שכתב הרמב"ן בתוך דבריו בפסוק א': אבל במקום אשר יזכיר המלאכים בשם "אנשים" הוא כבוד נבוא במלאכים יקרא אצל היודעים 'מלבוש', יושג לעיני בשר כזכי הנפשות כחסידיים ובני הנביאים, עכ"ל. ומכיון שנראו בלבוש בני אדם בדמות שהרי נוצר האדם בצלם דמות האלוקים, שחביבות מיוחדת לה כדכתיב [אבות ג יד] "חביב אדם שנברא בצלם", מסיבה זו כיבד אברהם אבינו ואירח את המלאכים בנדיבות ורוחב לב כאילו היו ממש בני אדם,

ומזה נלמד כמה נפלא היה מקור ושורש נדיבותו וטוב לבו של אברהם אבינו בזהירותו ביחס הכבוד שנהג לבני אדם. **[וביותר יש ללמוד מוסר השכל לשיטת רש"י שסבר לא כהרמב"ן ונקט כי אברהם היה סבור שהשליחים הם ערבים המשתחוים לעפר רגליהם]**

וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנְּעָר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ. [יח ז]

להגיד רוב חשקו בנדיבותו, כי האדם הגדול אשר היו בביתו שמונה עשר ושלוש מאות איש שולף חרב, והוא זקן מאד וחלוש במילתו, **הלך הוא בעצמו אל אהל שרה לזרז אותה בעשיית הלחם, ואחרי כן רץ אל מקום הבקר לבקר משם בן בקר רדד וטוב לעשות לאורחיו, ולא עשה כל זה על יד אחד ממשרתיו העומדים לפניו**.

על כך כתב **המסילת ישרים (פרק ז):** "וכן תמצא בכל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות. אברהם כתוב בו וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי וכו' ויתן אל הנער וימהר..."

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֹתִי הוּא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּר וַיִּקַּח אֶת שָׂרָה. [כ, ב]

לא היה זה כמו במצרים כי שם בבואם **מצרימה** ויראו המצרים את האשה כי יפה היא ויהללו אותה אל השרים ואל המלך **כי אנשי זמה הם**.

אבל המלך הזה תם וישר גם אנשיו טובים רק אברהם חשד אותם והיה אומר לכל אחותי היא.

והנה זה פלא שהיתה שרה אחרי בלותה יפה עד מאד, יקחיה המלכים, **כי בהלקחה אל פרעה אם היתה בת ששים וחמש אפשר שהיה עליה תארה, אבל אחרי בלותה וחדל ממנה ארח, פלא הוא. ואולי חזרה לנערותיה כאשר בישורה המלאך כדברי רבותינו (בבא מציעא פז).**

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹקִים נָסָה אֶת־אֲבָרָהֶם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרָהֶם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי [כב, א]

ענין הנסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא "נסיון" מצד המנוסה, אבל המנסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד.

דע כי השם צדיק יבחן (תהלים יא ה), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה.

וַיְהִי כִּהְוָיָאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטַע עַל נַפְשָׁךְ אֶל תְּבִיט אַחֲרֶיךָ וְאַל תַּעֲמֹד בְּכָל הַכֹּפֵר הַהָרָה הַמַּלְטַע
פֶּן תִּסְפָּה. [יט, יז]

ענין איסור ההבטה, ענין בו, כי הראות באויר הדבר ובכל החליים הנדבקים, יזיק מאד וידביקם, וכן המחשבה בהם, ולכן יסגר האיש המצורע וישב בדד (ויקרא יג מו). וכן נשוכי חיות השוטות ככלב השוטה וזולתו, כאשר יראו המים וכל מראה יחזו בהם דמות המזיק וישתטו וימותו, כמו שאמרו במסכת יומא פד. והזכירוהו אנשי הטבע. ולכן היתה אשתו של לוט נציב מלח, כי באתה המכה במחשבתה כאשר ראתה גפרית ומלח היורד עליהן מן השמים ודבקה בה.

וקרוב אלי לומר, כי בהשחית ה' את הערים האלה היה המלאך המשחית עומד בין הארץ ובין השמים נראה בלהב האש, כענין במלאך המשחית אשר ראה דוד (דברי הימים כא טו), ולכן אסור להן ההבטה. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק כה) כענין הזה, אמרו להם אל תביטו לאחוריים שהרי ירדה שכינתו של הקב"ה להמטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש. עירית אשתו של לוט נכמרו רחמיה על בנותיה הנשואות בסדום, והביטה לאחריה לראות אם הולכות הן אחריה וראתה אחורי השכינה ונעשית נציב מלח.

פלאי כוחות הנפש - הדבקות במחשבה

מדברי רבנו הרמב"ן כאן אנו לומדים על הכח האדיר והמופלא של המחשבה. כאשר הוא חוזר על יסוד זה ומוסיף עליו במקומות נוספים, ומקצתם מובאים כאן:

[ויקרא יח, יט] – ועוד הגידו בו נסיון אמיתי, והוא מנפלאות תמים דעים בתולדה, כי הנדה בתחילת זובה אם תביט במראה של ברזל הבהיר ותאריך לראות בה יראו במראה טיפות אדומות כטיפות דם, כי הטבע הרע המזיק שבה תוליד גנאי, ורוע האויר ידבק במראה. והנה היא כאפעה הממית בהבטתו, וכל שכן שתזיק לשוכב עמה אשר תדבק גופה ומחשבתה בו ובמחשבתו. ולכך גזר עליו הכתוב (לעיל טו כד) ותהי נדתה עליו, כי רעתה רוע מתדבק. והוא שאמר "בנדת טומאתה", ויאמר טומאת הנדה (יחזקאל לו יז), כי יזכיר בה לעולם טומאה שהיא כשרץ וכאיש המצורע שטומאה להם בגופם. ויתכן שזהו טעם: את מקורה הערה והיא גלתה את מקור דמיה (להלן כ יח), כי המקור המושחת הוא ראוי להסתם, לא שיגלה וישאב ממנו מים הרעים המזיקים מאד. והנה נאסר לזרע הקודש כל ימי טומאתה עד שתטבול במים, כי אז תטהר גם במחשבתה ותהיה נקיה לגמרי.

[במדבר כא, ט] – וידוע מדרכי הרפואות, שכל נשוכי בעלי הארס יסתכנו בראותם אותם או בראות דמותם, עד כי נשוכי הכלב השוטה וכן שאר הבהמות השוטות אם יביטו במים יראה להם שם בבואת הכלב או המזיק וימותו, כמו שכתוב בספרי הרפואות ומוזכר בגמרא [יומא פד]. וכן ישמרו אותם הרופאים מהזכיר בפניהם שם הנושך, שלא יזכרו אותם כלל כי נפשם תדבק במחשבה ההיא ולא תפרד ממנה כלל עד שתמית אותם. וכבר הזכירו דבר מנוסה מפלאות התולדה, כי נשון הכלב השוטה אחרי שנשתטה בחליו אם יקובל השתן שלו בכלי זכוכית יראה בשתן דמות גורי כלבים קטנים, ואם תעביר המים במטלית ותסננם, לא תמצא בהם שום רושם כלל, וכשתחזירם לכלי הזכוכית וישתהו שם כשעה, תחזור ותראה שם גורי הכלבים מתוארים, זה אמת הוא בפלאי כחות הנפש. וכשיהיה כל זה כך, ראוי היה לישראל נשוכי הנחשים השרפים שלא יראו נחש ולא יזכרו ולא יעלו על לב כלל, וצוה הקב"ה למשה לעשות להם דמות שרף, הוא הממית אותם.

ומה שאמרו מן הלשון הנופל על הלשון, כי הזכרת השם בלבד תזיק. והכלל, כי צוה השם שיתרפאו במזיק הממית בטבע ועשו דמותו ושמו, וכשיהיה האדם מביט בכוונה אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק לגמרי, היה ח'י, להודיעם כי השם ממית ומחיה.

בספר "שם דרך" לרבי שמחה זיסקינד ברויזא זצ"ל כתב: יש ללמוד מדברי הרמב"ן שאם המתדבק במחשבתו במקום ששולט חולי נעשה דבוק בחולי - הרי הדברים קל וחומר, דכל שכן הוא שמי שמתדבק במחשבתו בבורא העולם שהוא בכל מקום והוא מציאות של העולם - שנעשה דבוק בו. [אכן יש כאן מקום להאריך בהבנת עומק מעלת מחשבת האדם שהיא "ממקור הנפש השכלית" כפי שכתב הרמב"ן ב"אגרת הקודש", ובעד"ה עוד חזון למועד].

להערות הארות והצטרפות: V0527174410@GMAIL.COM

מיועד לעורר את לב הלומדים ואינו תחליף למקור חיבורו של רבנו הרמב"ן הגליון הוקדש לרפואתה השלימה של חיה מרים בת שרה בתוך שאר חולי ישראל

ולע"נ: רבי אליעזר ב"ר דוד זצ"ל

מרן רבי אברהם ישעיהו בן רבי שמריהו יוסף זיע"א בעל ה"חזון איש"
מרן רבי אלעזר מנחם מן בן רבי צוריאל זיע"א בעל ה"אבי עזרי"